

KAPSZULA KÖNYVTÁR

S Ó L E M A L É C H E M

Hegedűs a háztetőn

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2026

www.alexandra.hu • www.moobius.hu
www.europakiado.hu

– Azt hiszem, bolond – mondja megint a másik.
„Persze hogy bolond vagyok – gondolom magamban –, ha eltűröm, hogy így az orromnál fogva vezessenek...”

– Hol szórjam le magukat, tisztelt hölgyeim? – kérdezem tőlük.

– Mi az, hogy leszórni? – kérdezik. – Mit jelentsen ez?

– Ez csak olyan fuvaroskifejezés – mondom.
– Rendes nyelven azt jelenti, hogy: hova vigyem magukat, ha Isten segítségével épen, egészségesen beérünk, mármint ha az Úristen is úgy akarja, Bojberikbe? Hiszen tudják: jobb kétszer kérdezni, mint egyszer eltévedni.

– Vagy úgy, ezt kérdezi? – mondják. – A zöld villához vigyen minket, legyen szíves, amelyik az erdő szélén áll, a folyó partján – mondják. – Ismeri?

– Hogyne ismerném! – mondom. – Otthon vagyok én Bojberikben. Bárcsak annyi ezresem lenne – mondom –, ahány rönköt én már odafuvaroztam! Tavaly nyáron is két öl tűzifát raktam le a háznál. Akkoriban egy gazdag ember lakott benne, egy jehupeci milliomos, van annak tán százezer vagy kétszázezer rubelja!

– Most is az lakik ott – mondják.

Megint összenéznek, sugdolóznak, kuncognak.

– Megálljunk csak! – mondom nekik. – Ha az
érzésem nem csal, akkor talán szabad feltételez-
nem, hogy valamiféle kapcsolatban vannak vele.
Nem is lenne ostobaság – mondom –, ha rászán-
nák a fáradságot, és egy jó szót szólnának neki
az érdekemben, hogy valami álláshoz juttasson,
vagy munkát szerezzen nekem, vagy tudom is
én, mit... Ismerek egy fiatalembert, Izraelnek
hívják – mondom –, nem messze lakott a mi vá-
rosunktól. Nagy mihaszna volt, de hogy, hogy
nem, szerencsét csinált, az most nagykutya, húsz
rubelt is megkeres egy héten, ha nem negyvenet,
mit tudom én? Másoknak kedvez a szerencse.
Mi lett volna például a sakterünk vejével, ha nem
jön Jehupecbe lakni? Első években igaz, hogy
nehezen tengődött, majd hogy éhen nem halt.
Most meg magamnak kívánnám azt a sorsot, ha
neki nem ártok vele! Már ott tart, hogy pénzt
küldöz haza, és a családját is oda akarja hozatni
Jehupecbe. Csakhogy nincs lakhatási engedélye
a városban. Hogy akkor mégis hogy lakik ott?
– kérdezik. Hát csak úgy kínlódva, nehezen...
Mindig is azt tartottam – mondom –, hogy az
ember sok mindent tapasztalhat az életben...
De már itt is vagyunk a folyónál – mondom –, és
itt van a zöld villa!

Azzal nagy hetykén odakanyarodok a kocsival a ház elé, úgy, hogy a kocsi rúdja majdhogynem beszaladt a verandába.

Hű, micsoda örömujjongás támadt ott, amikor megláttak minket! Összevissza kiabáltak, lármáztak:

– Nagy ég, itt a nagymama...! Édesanyám...! Nénikém...! Csakhogy itt vagytok...! Gratulálok...! Az istenért, hol voltatok egész nap? Azt se tudtuk, hol áll a fejünk...! Lovasemberekkel kerestettünk... Már azt hittük, széttéptek a farkasok... Vagy hogy, isten őrizz, rablók támadtak meg... Mi történt hát?

– Szép história esett velünk: eltévedtünk az erdőben, elkalandoztunk hazulról vagy tíz mérföldnyire... Egyszerre csak meglátunk egy zsidót...

– Miféle zsidót?

– Egy szerencsétlen flótást, lovaskocsival. Alig tudtuk rávenni, hogy hazahozzon bennünket... Iszonyú volt!

– Egyedül, magatokban? Hála Istennek, hogy jól végződött a dolog!

Egy szó, mint száz, lámpákat hoztak ki a verandára, megterítették, és elkezdtek az asztalra hordani szamovárt, teáskannákat, cukrot, befőttet, friss süteményt, vajas zsemléket, meg a legdrágább fo-

gásokat: zsíros leveseket, pecsenyét, libasültet, a legjobb borokat és a legfinomabb likőröket. Én pedig csak ott állok kissé félrehúzódva, és nézem, hogy esznek-isznak ezek a jehupeci gazdagok, jó órában legyen mondva! Az utolsó ingemet is elzálogosítom, gondolom, csak meggazdagodjak! Ami itt csak az asztról lehull, egész hétre elég lenne a gyerekeimnek, sábeszig. Ó, édes Istenem! Hiszen azt mondják terólad, hogy igazságos és kegyes Isten vagy, miért jut hát egynek minden, a másiknak semmi? Miért adsz az egyiknek vajjas zsemlét, a másiknak csak gondokat? Aztán megint azt mondom magamnak: De nagy bolond vagy te, Tevje! Te akarod az Istent tanítani, hogyan kormányozza a világot? Ha ő egyszer így akarja, akkor így kell lennie. Mert ha másként kéne lennie, akkor másként is volna. És miért nincs másként? Hát, mert *szolgák voltunk az egyiptomi fáraónál*, azért vagyunk mi zsidók; a zsidó csak higgyen, és bízzon az Istenben; először is hinnie kell, hogy van Isten a világ felett, másodszor meg remélnie, hogy Az, aki örökkön él, megsegíti őt, ha úgy akarja...

– Megálljunk csak! Hol van a zsidó? – mondja egyszerre valaki. – Csak nem ment el az a szerencsétlen flótás?

– Isten őrizz! – jelentkezem a sarokból. – Azt hiszik, csak úgy egyszerűen odébbállok, búcsú

nélkül elmegyek? Béke a háznak! – mondom. – Jó estét kívánok az egész egybegyűlt társaságnak! Egészségükre!

– Jöjjön már közelebb! – mondják nekem. – Mit áll ott a sötétben? Hadd lássuk legalább, mi-féle szerzet! Iszik egy korty pálinkát?

– Egy korty pálinkát? Miért ne? – mondom. – Ki utasítana vissza egy kis pálinkát...? Hiszen a Szentírás is azt mondja: *Ki életet iszik, ki meghalált...* és Rási így magyarázza: Az Isten: Isten, a pálinka meg pálinka. Egészségükre! – mondom, és kihörpintem az italt. – Adja Isten – mondom –, hogy mindig ilyen gazdagok legyenek, és sok örömük teljék az életben! A zsidók – mondom – maradjanak csak zsidók, de adjon az Úristen nekik erőt és egészséget, hogy minden bánatot és gondot elviselhessenek!

– Hogy hívják? – kérdezi tőlem a házigazda; derék külsejű ember, kis sapkával a fején. – Hová való? Hol lakik? Mi a foglalkozása? Családos? Hány gyereke van?

– Gyerekem? – mondom. – Nem panaszkodhatok. Ha mindegyik csakugyan egymilliót ér, mint ahogy az én Goldém bizonygatja, akkor én a leggazdagabb jehupecinél is gazdagabb vagyok. Csak az a baj – mondom –, hogy a szegény nem gazdag, és ami különböző, az nem egyforma,

ahogy az Írás is mondja: *Aki különbséget teszen szent és hétköznapi között.* – Akinek pénze van, annak jó. Csakhogy pénzük a Brodskijoknak van, nekem meg lányaim vannak. És ha az embernek lányai vannak – mondom –, akkor nincs sok kedve nevetni. No de se baj, Isten az atyánk. Ő igazgat minket, mármint hogy odafent ül, mi meg itt lent gürcölünk. Az ember kínlódik, farönköket cipel, mit tehet mást? Minden nyomorúságunknak a gyomor az oka. Ahogy a nagyanyám, nyugodjék, mondogatta: ha a gyomor nem kérne enni, a fej aranyba öltözhetne... Ne vegye rossz néven – mondom –, de nincs egyenesebb, mint egy ferde létra, és nincs ferdebb az egyenes szónál, különösen – mondom –, ha az ember éhgyomorra hörpintette fel a pálinkát.

– Adjatok már valamit enni ennek az embernek! – mondja a házigazda, és már rakják is elébem a tálakat: halat, húst, peccsenyét, libasültet, csibét, májat, végeláthatatlanul...

– Eszik valamit? – kérdezik tőlem. – Menjen, mosson kezet!

– A beteget kérdik – mondom –, az egészségesnek adnak.

Mégis azt mondom, köszönöm...

– Egy korty ital még csak hagyján – mondom –, de lakomázni már csak nem fogok itt,

amikor az asszony meg a gyerekeim – Isten tartsa meg őket! – koplalnak odahaza... Hanem ha már nekem szánták...

Tüstént megértették, s ki-ki vitte a kocsimra, amit éppen felkapott: az egyik egy egész cipót, a másik pecsenyét, a harmadik halat, a negyedik egy negyed libát, az ötödik teát, cukrot, a hatodik egy bögre zsírt, a hetedik befőttet.

– Ezt vigye haza – mondják –, ajándékba küldjük az asszonynak meg a gyerekeknek. És most mondja meg, mit kíván a fáradságáért, hogy két lelket kimentett a veszélyből?

– Hogy mit kívánok? – mondom. – Amit adnak, elfogadom. Egy rubel ide, egy rubel oda, ahogy mondani szokás, majdcsak megegyezünk valahogy... Attól már nem leszek szegényebb...

– Nem úgy – mondják –, mi a maga véleményét akarjuk hallani, reb Tevje! No, ki vele már, ne féljen, nem harapjuk le a fejét, isten ments!

Mit tegyek? – töprenkedek magamban. – Nem lesz ez így jó: mert ha csak egy rubelt kérek, később talán megbánom, hátha kettőt is adtak volna. Ha meg kettőt kérek, akkor talán bolondnak gondolnak: mivel szolgáltam rá akár két rubelra?

– Három rubel...!!! – vágom ki hirtelen, gondolkodás nélkül. Erre mind úgy elkezdenek nevetni, hogy szeretnék elsülyedni szégyenle-

temben. – Ne haragudjanak – mondom –, elharmarkodtam a számítást. A lónak négy lába van, mégis megbotlik, hogyne tévedhetne az ember, amikor csak egy nyelve van.

Erre még hangosabban nevettek, csak úgy gurultak a kacagástól.

– Elég a jókedvből! – mondja a házigazda, azzal előhúzza a belső zsebéből egy dagadt bugyellárist, kivesz belőle... mit gondol, mennyit? Találja csak ki! Egy egész, tűzpiros tízrubelest – úgy legyünk mind a ketten egészségesek! –, és azt mondja nekem: – Ezt tőlem kapod. Ti meg, gyerekek, adjatok ennek az embernek a magatokéból, ki mennyit jónak lát! – Egy szó, mint száz, hogy hosszúra ne nyújtsam a történetet, csak úgy repültek az asztalra a bankók: egy-, három-, ötrubelesek... Kezem-lábam reszketett, azt hittem, mindjárt elájulok!

– No, mit bámul úgy? – mondja nekem a házigazda. – Fogja már azt a pár rubelt, és menjen haza az asszonyhoz meg a gyerekekhez!

– Isten fizesse meg maguknak! – mondom. – Tízszer annyit, százszor annyit adjon helyette! Sok örömet és boldogságot kívánok!

Két kézzel összeseprem a pénzt, és csak úgy, számolatlanul zsebre gyűröm.

– Jó éjszakát! – mondom. – Erőt, egészséget mindnyájuknak! Adjon Isten sok örömet a gyermekeikben meg minden ivadékukban!

Azzal már indulok is a kocsimhoz, de akkor meg azt mondja a háziasszony, vagyis az idősebbik selyemkendős asszonyság:

– Várjon csak egy kicsit, reb Tevje, tőlem még külön is kap valamit. Holnap elküldöm magának; van nekem egy barna tehenem – mondja –, azelőtt kitűnő tehén volt, huszonnégy pohár tejet adott naponta, de úgy látszik, idén megrontotta valaki, mert nem hagyja megfejni magát, vagyis hiába fejjük, nem adja le a tejet.

– Isten tartsa meg a jó szokását! – mondom. – Egész életében soha ne gyötörje gond! Majd mi otthon megfejjük azt a tehenet, le fogja adni a tejet – mondom. – Az én feleségem – sokáig éljen! – olyan háziasszony, hogy a semmit is megfőzi, és a levegőből metél laskát a gyerekeknek... Bocssássák meg, ha többet fecsegetem a kelleténél – mondom. – Jó éjszakát, minden jót és tartós egészséget!

Azzal kimegyek a házból, és körülnézek, hol a lovacsám, hát, jaj nekem, szegény fejemnek, iszonyú szerencsétlenség történt! Hiába nézek jobbra-balra, nincs a ló sehol!

No, Tevje, mondom magamnak, ezek itt szépen elbántak veled! Egy furcsa kis történet jut eszembe, valami könyvben olvastam régen arról, hogy egy jámbor zsidót, egy chószedot a vándorútján egyszer elcsíptek a gonosz szellemek, becsalták egy kastélyba, etették-itatták minden jóval, aztán hirtelenül mind egy szálig eltűntek, ott hagyták kettesben valami nőszeméllyel; az a nőszemély meg tüstént vadállattá változott, a vadállat macskává, a macska viperává... Vigyázz, Tevje, nehogy te is így pórul járj!

– Mit piszmog és dűnnyög ott még mindig? – szólnak ki a házból.

– Hogy mit piszmogok? – mondom. – Jaj nekem, szegény fejemnek, nagy csapás ért engem: oda a lovacskám!

– A maga lova – mondják – az istállóban van. Fáradjon csak be hozzá!

Bemegyek az istállóba, hát csakugyan ott van a ló – igaz zsidó hitemre mondom! –, ott áll nagy előkelően az urasági lovak között, és úgy ropogtatja a zabot, hogy a füle se látszik ki belőle.

– Ide hallgass, te okosom! – mondom neki. – Ideje már a hazatérésre is gondolni. Nem szabad ám – mondom – egyszerre így telezabálni magad, jóból is megárt a sok!

Egy szó, mint száz, nagy nehezen sikerült rábeszélni a lovacskámat, és tisztesség ne essék szolván, a kocsi elé fognom.

Széles jókedvben kocsikáztam hazafelé, és útközben harsányan énekeltem a „Melech eljen”-t; a lovacskámat mintha kicserélték volna, nem kellett noszogatni, ostor nélkül is úgy repült, mint a dal. Sötét éjszaka lett, mire hazaértem, s örvendezve felkeltettem az asszonyt.

– Jó ünnepet! – mondom neki. – Mazel tov, Golde!

– Majd adok én neked Mazel tovot! – mondja. – Mitől vagy ilyen ünnepi hangulatban, kedves el-tartóm? Lagziról jössz talán, avagy briszről, arany-madaram?

– Lagziról is, meg briszről is – mondom. – Várj csak egy kicsit, asszony, majd mindjárt látsz te csodát! De előbb keltsd fel a gyerekeket – mondom –, hadd élvezzék ők is a jehupeci finomságokat!

– Bolond vagy te, vagy nincs eszed? Megháborodtál talán? Úgy beszélsz, mint egy tébolyodott, Cion minden ellenségére legyen mondva! – mondja a feleségem, és káromkodik, ahogy csak az asszonyok káromkodnak.

– Hiába, csak asszony marad az asszony – mondom. – Nem ok nélkül mondja Salamon király,

hogy ezer asszony között sem talált egyetlen igazat. Még szerencse, hogy mostanában nem divat több feleséget venni – mondom. Azzal kimegyek a kocsimhoz, behordom a sokféle jót, amit felpakoltak nekem, sorban kirakom az asztalra. Hej, amikor az enyéim meglátták a zsemleket, megéreztek a pecsenyeillatot, úgy nekiestek mind egy szálig, nebbich, mint az éhes farkasok! Reszkető kézzel tömték magukba az ételt, dolgoztak a fogaik! Amint a Szentírás mondja: *Ettek...* Rási így magyarázza: faltak, mint a sáskák. A szemem is könnybe lábadt ennek láttán.

– No, nyögd ki már végre – mondja a feleségem –, ki tartott szeretetvendégséget vagy ünnepi lakomát, és mitől dagad a melled úgy egyszerre?

– Türelem, Golde – mondom –, mindjárt megtudod, de hozd be előbb a szamovárt – mondom –, majd mindnyájan körülüljük az asztalt, és megiszunk egy-egy pohár teát úgy, ahogy illik. Egyszer élünk csak, és nem kétszer – mondom –, ne sajnáljuk magunktól, különösen most, amikor tehenünk is van, és huszonnégy pohár tejet ad naponta. Holnap bekötöm az istállóba, ha Isten is úgy akarja.

Aztán előhúzó a zsebemből a bankókat, és odarakom elébe.